

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN TEMEL UNSURU: ALTIN YAKALILAR

Orhan KOÇAK*

Burçin UYGUN**

ÖZET

Her dönem çalışma hayatında kendine özgü farklılıkları beraberinde getirmektedir. Sanayi toplumunda yaygın olan Fordist üretim tarzı vasıfsız olan mavi yakalı çalışanları yoğun olarak istihdam ederken, Sanayi toplumunun son dönemlerinde teknolojik gelişmelere paralel olarak mavi yakalılar ile birlikte vasıflı olan beyaz yakalılara da talep artmıştır. Gelinen süreçte ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağlamış olduğu imkânlar sayesinde bilginin üretim ve yönetim süreçlerinde en önemli unsur olarak kullanıldığı Bilgi Toplumu ortaya çıkmıştır. Yüksek vasıf gerektiren meslekler yaygınlaşırken, bilgiye ulaşma ve elde edilen bilginin işlenmesinin kolay olması neticesinde yüksek vasıflı çalışanlara olan talebe kısmen cevap verilebilmiştir. Günümüz çağının teknolojik gelişmeleri ve farklılığı beraberinde getirmesi ile ortaya yeni kavramlar çıkmıştır. Entelektüel sermaye ve altın yakalılar gibi farklılığı içerisinde barındıran bu kavramlar, yeni yüzyılda öngörüye sahip olan yöneticilerin sıkça kullandığı kavramlar olmuştur. Ortaya çıkan bu kavramların yeni olması sebebiyle, bazı uzmanlar tarafından kavramlar birbirinden farklı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle mevcut çalışma ile öncelikle günümüze kadar gelen süreç tarihsel bir bakış açısı ile değerlendirilmiş ve özellikle entelektüel sermayenin temel unsuru olan “Altın Yakalılar” kavramına bu çeşitlilik içerisinde hem genel hem de belirli gelişmeler çerçevesinde özel anlamlar yüklenilmeye gayret edilmiştir.

Bu çalışmada, birkaç akademik çalışma dışında çalışılmamış ve yeni bir kavram olan, “altın yakalı” kavramı irdelenmeye ve konu ile ilgili literatüre değer katılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, entelektüellik ve entelektüel sermaye ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. İkinci bölümde, tarım toplumundan endüstri toplumuna geçiş süreci, endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş ve bu süreçte ortaya çıkan mavi, beyaz ve altın yakalıların vasıfları açıklanarak tarihsel bir zemin oluşturulmuştur. Son bölümde ise, altın yakalı çalışanların ortaya çıkışı, temel vasıfları, 21.yy.da altın yakalıların önemi ortaya konulmuştur. Aynı bölüm altında, dünyadaki tüm bu gelişmeler ışığında Türkiye’de firmaların altın yakalılara bakışları ve talepleri, bu firmalardan bazı uygulamaların aktarılmasıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye, Bilgi Toplumu, Bilgi İşçisi, Beyaz Yakalılar, Altın Yakalılar

Giriş

Sosyo-ekonomik gelişme sürecinde insanlar ilkel toplumdan tarım toplumuna, tarım toplumundan endüstri toplumuna ve çağımızda endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş şeklinde farklı aşamalar geçirmişlerdir.

İnsanlık bugünlerde yeni ve köklü bir değişimin eşiğindedir. Uygarlık tarihindeki bu üçüncü köklü değişimin endüstri toplumundan; bilginin giderek hammaddenin, emeğin ve diğer kaynakların yerini alacağı ve geçmişin şimdiki endüstri toplumundan farklı bir “Bilgi Toplumu” doğru olacağı ifade edilmektedir (Çoban, 1997: 5).

Günümüzde, bilişim ve teknolojiye paralel olarak, bilgi çağının yeni uzmanları olan “Altın Yakalılar” tanımı 21.yüzyıl profesyoneli olarak literatüre geçmiştir. İçinde bulunduğumuz çağda şirketlerin, sosyal sermaye güçlerinin rekabet avantajı olarak ön plana geçmesinden dolayı altın yakalılara olan ihtiyacı artmaktadır.

* Yalova Üniversitesi, İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Öğretim Üyesi, okocak@yalova.edu.tr

** Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, burcinuygun80@hotmail.com

Bu çalışmanın amacı ortaya çıkan bu yeni sınıfın genel özelliklerini ortaya koyarak, tarımdan endüstri toplumu ve bilgi toplumu süreci içerisinde var olan değerlerdeki değişimi gözler önüne sermektir.

1. Literatür Taraması

Günümüzde bilgi toplumuna geçişle birlikte birçok alanda entelektüel kavramı sıkça duyulmaktadır. Entelektüel insan kavramı sözlükte; toplumun her kesiminden gelen ve bilimsel, çağdaş, ileri bir dünya görüşüne sahip olan kimseler olarak tanımlanmaktadır (Büyük Ansiklopedi, 1991 a:1562). Bir diğer tanımda ise entelektüel, yoğun düşünsel etkinlik gösteren ve toplumda aydın olarak adlandırılan kimselerdir (Büyük Larousse, 1986:3729). Tanımlardan da anlaşılacağı gibi entelektüel insan olmak, bilgi çağı olarak adlandırılan bu yüzyılda bireyi toplum içerisinde farklı bir konuma taşımaktadır. Entelektüel insan, sıradanlığın dışına çıkabilen, ayrıcalıklı, rasyonel düşünebilen insanlar olarak nitelendirilmektedir.

Bir toplumun kalkınması, bu toplum içerisinde yaşayan insanların bilgi ve kültür düzeylerini arttırması yani entelektüel özelliklere sahip olmasıyla yakından ilişkilidir. Günümüzde toplumların gerçek zenginliğinin entelektüel düzeyleri yüksek olan insanlar olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Entelektüel insanların sahip oldukları bir takım özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklerin başlıcalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Şerbetçi, 2011).

— Entelektüellik; yaratıcı düşünceye önem veren, karşılaştığı olayları akılcı bir biçimde analiz ederek gerçeklere ulaşmaya çalışan ve her şeyin anlamını sorgulayan bir kişiliktir.

—Entelektüel insanın en önemli özelliği, sürekli olarak kendini sorgulaması ve yenilemesidir.

—Entelektüel insan aldatici, oyalayıcı ve erteleyici bir anlayışı benimsemez.

—Entelektüeller, olguları sıradan insanlara göre daha farklı bir duyarlılıkla sorgularlar ve geleceği yaratacak köklü eğilimlere karşı oldukça hassas davranırlar.

—Entelektüel insan özgür düşünür. Entelektüel kişiliği sıradan insanlardan ayıran; özgür düşünmesi, kişisel çıkarları gözetmemesi, inanmadığı şeye hizmet etmemesi ve doğru bildiğini söylemeye verdiği değer, maddi değerlere verdiği önemden daha fazla olmasıdır.

—Entelektüel insanlar sıradan olmayışın kendilerine getireceği her türlü olumsuzluğu karşılayacak güce sahiptirler. İşletmeler ve toplumlar açısından bu güce sahip gerçek entelektüellerin sayısı oldukça az sayıdadır. Bu nedenle işletme ve toplum bazında entelektüel özelliklere sahip insanlardan en üst düzeyde yararlanmak gerekmektedir.

Tüm bu özelliklere dayanarak entelektüel insanlara sahip olan bir toplum yapısının gelişime ve değişime açık olduğu söylenebilir. Ancak günümüzde bu kavramın öneminin henüz anlaşılmasından dolayı entelektüel insanların hem toplumsal hayat hem de işletmeler için taşıdığı önem birçok kimse tarafından görmezden gelinmektedir. Bu durum başarının ve gelişimin gecikmesine neden olmaktadır.

Entelektüel sermaye kavramı, teknoloji ve bilgi çağı olan günümüzde önemi hızla artan bir kavramdır. “Entelektüel sermaye” kavramını ilk kullanan Galbraith, 1969 yılında bu kavramın, insan zekâsından kaynaklanan bir unsur olmanın yanında, bir entelektüel faaliyetler bütünü olduğunu savunmuştur. Daha sonra Michael Kalecki 1975 yılındaki bir makalesinde Galbraith’e atıfta bulunarak “acaba kaçımız şu geçen birkaç on yıllık dönemde elde ettiğimiz entelektüel sermayenin farkındayız” diyerek, kavramı ilk kullananı teyit etmiştir (Görmüş, 2009 :58).

Yaşadığımız yüzyılda yaratıcı ve farklı özelliklere sahip bireyler çalıştıkları işletmelere kattıkları entelektüel sermaye ile çok büyük değerler yaratmaktadırlar. 2000’li yıllarda asıl değeri yaratanlar işletmelerin entelektüel sermayeleri yani “Altın Yakalılar” olacaktır. Motorola, Nokia, Microsoft ve IBM gibi entelektüel sermayenin önemini kavramış olan işletmeler yeni beyinler için birbirleriyle yarışır hale gelmişlerdir. Bugün dünyanın en ünlü yazılım işletmesi olan Microsoft’un değeri 450 milyar dolardır. Oysa bu işletmenin fiziksel varlıklarının değeri sadece 10 milyar dolardır. Bu işletmeyi değerli kılan, çalışanların sahip olduğu entelektüel sermayedir (Seçkin, 1999: 11).

2. Tarım Toplumundan Günümüze Çalışanlara Bir Bakış

İnsanlık her geçen gün farklı ihtiyaçlar duymakta ve tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda kendisini olduğu gibi dünyayı da değiştirmektedir. İnsanın göçebelikten, yerleşik hayata geçmesi ile birlikte yeni bir düzen ortaya çıkmıştır. Buharla pamuğun evlenmesi ile birlikte tek tek gerçekleştirilen üretimden makineli seri üretime geçilmiştir.

19.yüzyıl, gururla kendisini teknik yüzyıl olarak vasıflandırmıştır. Ünlü filozoflar insanı bir makineye benzetmişlerdir. Geçmişte daha çok özel bir maharet ya da sanat anlamına gelen teknik, 19.yüzyılda bir güç haline dönüşmüştür. İnsan amacına ulaşmak için, teknik yoluyla doğayı istismar eder hale gelmiştir (Bozkurt, 2005: 7–8).

İnsanı makine olarak gören sistemler 1960’lardan itibaren eksiklikleri nedeniyle yerine insanı merkez alan sistemlere bırakmıştır. Bu süreçle birlikte, işyerinde çalışanları makine olarak kabul eden, bireylere inisiyatif bırakmayan Taylorizmin ve Fordizmin devri kapanmıştır.

Toffler’in sanayi sektöründen hizmetler sektörüne doğru yatırımların ve istihdamın kayması ile sanayi ötesi toplumlarda yeni bir refah dalgasının oluşacağını esas alan ünlü üçüncü dalga izahı ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi, sanayi toplumlarında mamul üretimi ekonominin can damarı, üretim mallarına sahip olmak ise zenginliğin göstergesiydi. Ancak sanayi ötesi toplumlara geçiş sürecinde üretim sektörü yerine hizmetler sektörü gelişmiş ve böylece bilgi, boş zamanların değerlendirilmesi ve eğlence alanlarına yönelik yeni hizmetler en önemli ekonomik sektörler olma yolunda ilerlemiştir (Kurtulmuş, 1996: 20–21).

Endüstrileşme sürecinde daha önce belirtildiği şekilde nasıl bir önceki toplumun temsilcileri olan sınıflar ortadan kalkmış ya da eski güçlerini yitirmiş ve yerine endüstri toplumunun temsilcileri olan sosyal sınıflar yükselmişse, post-endüstriyel dönüşüm sürecinde de yeni sınıfların yükselişi dile getirilmektedir. Bilindiği gibi endüstri toplumlarında yarı vasıflı işçiler çalışan sınıf içinde en kalabalık grubu oluşturmuşlardır. Hizmet sektörünün gelişmesiyle de eğitim, idare ve büro işlerinin artışıyla da beyaz yakalı işçilerin yapacakları işlerin sayısında büyük artışlar ortaya çıkmıştır (Bozkurt, 2005: 24–25).

Günümüze geldiğimizde ise gelişmelerin birbiri ardını kovaladığını görmek mümkündür. Artık, hizmetler sektörü içinde mikro teknoloji ve telekomünikasyona dayalı yeni hizmet sektörlerinin gelişmesi ile “dördüncü sektör” olarak isimlendirilen “yüksek teknolojilere dayalı hizmetler sektörü” olarak tanımlayabileceğimiz yeni bir sektör gelişmiştir (Kurtulmuş, 1996: 219).

Günümüz toplumlarında bilginin ustaca kullanılması ve üretimde makinenin yerini alması; bilgiyi yaratıcılık düzeyinde kullanan insanlara olan ihtiyacı da arttırmıştır. Bu durumda maaş başı işlerde çalışan, eğitilmiş, aklını kullanan beyaz yakalılar yerini yüksek vasıflara sahip, teknolojiyi üst seviyede kullanabilen, bilgiyi pratiğe dönüştürebilen, yaratıcı, özgüveni oldukça yüksek, iç dinamiğini kullanabilen altın yakalılara bırakmıştır. Bu süreci daha iyi kavrayabilmek için sürecin tarihsel gelişimini kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

2.1. Tarım Toplumunda Çalışanlar

İlkel insanlar aletler, silahlar barınak ve ulaşım aracı yapıyorlardı. Sözle yazılı işaretler ve çizgilerle iletişim kurabiliyorlardı, güvenlik ve karşılıklı yardım için geniş toplulukları örgütleyebiliyorlardı. Besin maddeleri yetiştirip bunları koruma ve biriktirme yoluyla ve doğayı çeşitli başka yollarla amaçlarına göre evcilleştirerek yazgısını bir ölçüde denetleyebiliyorlardı (Aytun, 2011).

Tarım toplumunda ekonomik faaliyetler genel olarak kendi kendine yeterli, piyasa değeri olmayan temel yiyecek maddelerinin üretimine dayalı bir yapı sergilemekteydi. Ekonomi, köy ekonomisi düzeyinde olup, emekte basit iş bölümü görülmekteydi (Şen, 2003: 1).

Tarımsal toplumların çoğunda halkın büyük bir bölümünü, küçük ve neredeyse her yerden soyutlanmış topluluklar halinde yaşayan köylüler oluşturuyordu. Bunlar ancak ölmeyecek ve efendilerini memnun edecek kadar üretip kıtı kıtına yaşıyorlardı. Elleri besin maddelerini uzun süre saklamalarını sağlayacak olanaklarla malların uzak pazarlara taşınmasını sağlayacak yollarda olmadığından ve üretimi arttırdıkları takdirde fazlasının köle sahibine ya da derebeyine gideceğini çok iyi bildiklerinden, uyguladıkları teknolojiyi geliştirmek, üretimi arttırmak için bir neden görmüyorlardı (Aytun, 2011).

Rönesans ve Reform hareketlerinin yanında, yeni yerlerin keşfedilmesi, beraberinde Avrupa'da meydana gelen endüstriyel faaliyetlerin baş göstermesi, daha eşitlikçi yaklaşımlara dayalı yönetim biçimlerinin savunulmaya başlanması dünyanın yeni bir dalğanın etkisi altına girdiğini gösteren işaretler olarak gösterilmektedir.

2.2. Endüstri Toplumunda Çalışanlar

Tarım toplumunda toprak en önemli üretim aracı olarak görülmekteydi. Bu durum toprağa bağımlı sınıfların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toprak sahibi olan soyluların yanında toprak sahiplerine bağımlı olarak çalışan üretici sınıf ise kölelerden oluşmuştur. Yapılan işler için üstün bir beceriye sahip olmak gerekmemektedir. Yapılacak işleri deneyimleyerek öğrenen kölelerin öğreticileri ile arasında usta çırak ilişkisi bulunmaktadır. Usta çırak ilişkisinin hâkim olduğu tarım toplumunda çalışanlar haklarını koruyup kollayan loncalar ile örgütlenmişlerdir. 11. ve 16. yüzyıllar arasında en parlak dönemini yaşayan loncalar, ortaçağ kentlerinin ekonomik hayatına damgasının vurmuştur (Temel Britannica, 1992: 276).

Sanayi devrimi buhar makinesinin bulunup, enerji kaynağı olarak kullanılması ile teknolojik ve ekonomik zeminin değişmesine neden olurken; 1789 Fransız devrimi bu gelişmelerin toplumsal ayağını oluşturmuştur. Bu yapı "Endüstri Toplumu" olarak nitelendirilmiştir.

Sanayi devrimi, ekonomik faaliyetlerin hızla artmasına yol açarak toplumun tüm alanlarında değişime neden olmuştur. Tarıma dayalı geleneksel toplumlarda üretim, evlerde, el tezgâhlarında yapılırken, sanayi devrimi sonrasında üretim fabrikalarda yapılmaya başlanmış, toplumun kurumları, yapısı, norm ve davranış kalıpları değişmiş, geleneksel davranışlar giderek akılcı davranışlara yerini bırakmıştır (Aktan - Tuna, 1998:120). Tarımda biçerdöver, çırçır makinesi; sanayide buhar makinesi, buharlı tren gibi verimlilik artırıcı teknolojilerin üretilmesi ile birlikte, tarım toplumunun ekonomik yapısı parçalanmaya başlamıştır. Tarımda verimliliğin artması sonucunda tarımsal üretimin artırılması için daha az insana ihtiyaç duyulmuş, böylece kırsal kesimde istihdam olanağı bulamayan çiftçiler kentlere göç ederek 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra sanayi toplumunun temelini oluşturmuştur (Şen, 2003: 2). Bu durum yeni bir toplum yapısının ve ekonomik sistemin kurulmasına, farklı bir toplumsal hiyerarşinin oluşmasına ve yeni sınıfların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geleneksel tarım toplumunun köylüleri endüstri işçisi olmuş; toprak sahipleri olan aristokratlar yerine, sermaye

sahibi olan burjuvazi toplumun üst ve saygın sosyal sınıfı olarak ön plana çıkmıştır (Bayraktar, 2007: 6). Kol gücünü kullanan ve seri üretim yapan bu yeni işçi sınıfı mavi yakalılar olarak adlandırılmıştır.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşüm uzun bir süreci içermiş, toplumda meydana gelen büyük çatışmalar ve yapısal değişimlerle birlikte 100 yılı aşkın bir dönem içinde sanayi toplumunun yapısı kurumsallaşmış ve yerleşmiştir (Aktan - Tuna, 1998:130).

İnsanlık, endüstrileşme döneminde olgunlaşırken iki dünya savaşına tanık olmuştur. Savaşların çıkış nedeni dünya devletlerinin çıkarlarını güç kullanarak arttırmak ya da savunmak istemelerinden kaynaklanmıştır. İnsanlık savaş sonrasında iki kutuplu bir dünyada yaşamaya başlamıştır. Bu kutupların, ideolojik etkinlik alanlarını genişletmeye çalışması süper güçleri doğurmuştur.

Bu süreçte ortaya Ford izim akımı çıkmış ve yaygınlaşmıştır. 1950'lerden 1970'lere kadar uzanan dönemde dünya üretim sistemine hakim olan ve Henry Ford tarafından sistemleştirilen üretim sistemi "fordizim"; büyük ölçekte ve standart mal üretimi yapan kitlesele seri üretim biçimi olarak açıklanmaktadır. Fordizim standart ürüne bağımlı, maliyet düşürmeye bağıli stratejilerin var olduğu, merkezi planlamaya ve otoriteye dayalı, detaylı iş betimleri etrafında kurulmuş katı bir örgütlenme ağıdır. Bahsedilen bu sistem hakim olduğu dönemde; toplumsal kültür, sanayileşme ve özellikle tüketim anlayışı çerçevesinde şekillenmiş ve bu olgulara etkide bulunmuştur (Yılmaz - Çetin, 2007: 23).

1974 yılında ortaya çıkan derin ekonomik küresel kriz, fordizim sisteminin eksikliklerinin ve çağın gereklerine uygun olmayışının görülmesine katkıda bulunmuştur. Bu krizin ardından, küresel ekonomik yapıya ve teknolojik gelişmelere uygun bir üretim sistemi ortaya çıkmıştır. Bu üretim sistemi postfordizim olarak adlandırılmaktadır (Yetim; 2001 a:133).

Postfordizim kavramının dışında bu dönemlerde değişime bağıli olarak ortaya çıkan başka kavramlar da olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren bazı sosyal bilimciler, Amerika ve Japonya gibi ileri düzeyde endüstrileşmiş ülkelerde, toplumun temel karakteristiklerinde köklü değişim eğilimi gözlemlemişlerdir. Bu yeni toplum biçimi birçok yönden endüstri toplumundan farklılık arz etmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında endüstri toplumunun yerine gelmekte olan toplumla ilgili çok sayıda yeni kavram ortaya atılmıştır. Ortaya çıkan yeni toplumla ilgili kavramları incelediğimizde, farklı görüş ya da yaklaşımla karşılaşmaktadır. Bu yeni toplumu, Amittai Etzioni "modernlik sonrası çağ", George Lichtheim "burjuva-sonrası toplum", Herman Kahn "ekonomi-sonrası toplum", Murray Bookchin "kıtlık sonrası toplumu", Kenneth Boulding "uygarlık-sonrası toplum", Daniel Bell "endüstri sonrası toplum", Peter F.Drucker "bilgi toplumu", Ralf Dahrendorf "hizmet-sınıfı toplumu", Zbigniew Brzezinski "teknokratik çağ" ve Y.Masuda ise "enformasyon toplumu" olarak adlandırmaktadır (Bozkurt, 2005: 20). Bu değişim de tüm toplumsal değişimlerde olduğu gibi yeni kavramların ve sınıfların müjdeleyicisi olmuştur.

2.3. Bilgi Toplumunda Çalışanlar

Bilgi toplumu; yeni temel teknolojilerin gelişimiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan bir gelişme aşaması olarak tanımlanabilir (Şen, 2003: 2).

Bilgi toplumu, 1950 ve 1960'lı yıllarda A.B.D, Japonya, Batı Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde bilgi teknolojilerinin giderek artan bir şekilde kullanımıyla ortaya çıkmış bir

aşamadır. Gelişmiş toplumlarda ortaya çıkan bu aşamanın en önemli özelliği, bilginin ve bilgi teknolojilerinin tarım, sanayi, hizmetler sektörünün yanı sıra eğitim, sağlık, iletişim gibi her alanda kullanılabilir olmasıdır.

Bilgi toplumuna dönüşüm süreci, sanayi toplumuna geçiş sürecine göre çok daha hızlı olmuştur. Bu hızlı geçişin nedeni, yeni teknolojilerin gelişme hızı ile insanların bu teknolojilere uyum esnekliğinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Yeni bir ekonomik gelişme dönemi de, bilgi teknolojisindeki gelişmeleri daha da hızlandırmıştır. Bu, dünyada yapısal bir değişim yaratmıştır (Emekçi, 2011: 1).

Bilindiği gibi endüstri toplumlarında yarı vasıflı işçiler çalışan sınıf içinde en kalabalık grubu oluşturmaktadır. Endüstri devrimi sonucunda sanayi sektöründe çalışan, kol gücünü kullanan işçilere mavi yakalılar denilmiştir. İlerleyen teknoloji ile birlikte, eğitilmiş, kendini geliştiren, kol gücü yerine zihnini kullanan masa başı çalışanlarına ise beyaz yakalılar denilmiştir.

Hizmet sektörünün gelişmesiyle beyaz yakalı çalışanların sayısında büyük artış olmuş ve 1956 yılına gelindiğinde ilk defa beyaz yakalılar endüstri uygarlığı içinde mavi yakalıların sayısını geçmiştir. 1951 yılında ABD’de mavi yakalı olarak adlandırılan, sendikaların ağır kütesini oluşturan işçi sayısı, bütün çalışanların yüzde 50’sini oluşturmuş iken, daha sonraları yüzde 20’ye düşmüştür ve istihdam içinde mavi yakalıların payının gittikçe azalacağı da öngörülmüştür. Bilgi toplumunda aktif nüfus içinde tarım ve sanayinin payı azalmakta, hizmetler sektörünün payı artmakta ve bilgili, nitelikli insana gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca araştırmaya, bilim ve teknolojiye yatırım en karlı yatırım şekli sayılmaktadır (Aktan-Tunç, 1998: 132).

Bu dönemde ise çok iyi bir eğitime ve çok yönlü teknoloji bilgisine sahip olmak, küresel düşünmek, inisiyatif sahibi, ekip çalışmasına uygun, yer değiştirebilme özelliğine sahip olmak, yaratıcılık ve zekilik gibi özellikler aranan özelliklerdir. Mavi ve beyaz yakalılarından sonra yeni bir personel tipi ortaya çıkmıştır. Bu iş gücü “altın yakalılar” olarak ifade edilmektedir (Yılmaz - Çetin, 2007: 23).

Drucker’a göre; bilgi toplumunda ihtiyaç duyulan bu yeni işçi, eğitilmiş insan ya da diğer adıyla bilgi işçisidir. Eğitilmiş insan doğrudan doğruya yeni toplumun amblemidir. Feodal şövalye ortaçağ için, burjuva kapitalist toplum için ne ise kapitalist ötesi toplum için bilgili insan odur (Zaim, 2004: 602).

Enformasyon toplumunda tarım, sanayi, hizmetler gibi üç sektörün yanında bir dördüncü sektör olarak bilgi işçilerinin oluşturduğu enformasyon sektörü giderek artan bir öneme sahip olacaktır (Bozkurt, 2005: 20).

3. Altın Yakalı Çalışanlar

Teknolojik ilerlemeler, klasik üretim anlayışının yerini modern üretim anlayışına bırakması, sanayi toplumundan hizmetler sektörüne geçiş, küreselleşme gibi gelişmeler yeni kavramları da beraberinde getirmiştir. Bilgi toplumu yeni ihtiyaçların doğmasına ve yeni bir çalışan kavramının gündeme gelmesine neden olmuştur.

Bilgi toplumunda rekabetin artmasıyla birlikte kol gücü yerine aklını ve bilgisini kullanan beyaz yakalılar da bu gelişmelerdeki ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliği gidermek için ise yeni bir kavram ortaya atılmıştır. Bu kavram yeni olması nedeniyle çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Bazıları tarafından bilgi işçisi, bazıları tarafından da altın yakalı olarak adlandırılan bu yeni sınıftaki kişilerle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Söz konusu tanımların ortak yanı; bilgi işinde bedeni çalışmanın yerini zihni çalışmanın, mal

üretimini yerini ise hizmet üretiminin almakta olduğudur. Altın yakalı kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramın doğduğu hizmet sektörü içerisindeki bilgi işi kavramını ifade etmek faydalı olacaktır.

Genellikle hizmet sektörü içinde ele alınan bilgi işi, eğitimden sağlığa, mühendislikten iktisada, hukuktan mimariye pek çok meslek dalıyla ilgili geniş bir alanı ihata etmektedir. Bilgi işçileri ise çeşitli düzeylerde bilgi işi ile uğraşan, bilgiyi üreten, toplayan, depolayan, analiz ve koordine eden çalışanları ifade etmektedir (Ersel, 2003:720).

Stewart, bilgi işini kısaca “hammadesi ve ürünü bilgi ve enformasyon olan işlerdir” şeklinde tanımlamaktadır. Stewart, bu tanımdan hareketle “emeğin hammadesi ve ürünü bilgi ve enformasyon” olan işçileri de bilgi işçisi olarak değerlendirmektedir (Zaim ve Koçak, 2010: 2).

Bilgi işi ve bilgi işçisi tanımına daha geniş bir perspektif kazandıran Drucker’a göre; öğretmenlerden, hekimlere, yöneticilerden ileri teknoloji uzmanlarına kadar işgücünün – özellikle gelişmiş ülkelerde- geniş bir yelpazesi bilgi işçisi kapsamına girmekte ve bilgi işçilerinin önemi ve miktarı gün geçtikçe artmaktadır (Zaim ve Koçak, 2010:2). Bazı yazarlar ise bu işçilere “altın yakalı” demektedirler. “Mavi Yakalı”, “Beyaz Yakalı”, yanında şimdi de “Altın Yakalı” çalışanlardan bahsedilmektedir.

Bilgi işi ve altın yakalılar gibi kavramların yeni olması, bu kavramların sınırlarının çizilmesinin zorluğuna ve konuyla ilgili farklı yorumlara sebep olmaktadır. Bu kavramların daha iyi anlaşılması için Altın Yakalıların genel özelliklerini ortaya koymak gerekmektedir.

3.1. Altın Yakalıların Temel Vasıfları

Sürekli gelişen teknoloji ve çalışma şekilleri çalışanlar arasında bir takım sınıflandırmalar yapılmasına sebep olmuştur. Endüstri toplumunda mavi yakalılar yani “makine işçisi” varken 1970 ve 1980’lerde beyaz yakalılar yani “masa başı işçileri” tanımı ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise bilişim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak bilgi çağının yeni işçileri olan “altın yakalı” tanımı literatüre geçmiştir. Altın yakalılar; iyi eğitim görmüş, yüksek vasıflı üst düzey beyaz yakalılarıdır. Bu sınıfa dahil olanların en önemli özellikleri, mevcut olan ileri teknoloji ürünü iletişim olanaklarını, bilgisayarları ve ileri teknoloji ile çalışan her türlü araçları kullanabilmeleridir (Coşkun, 2007). Bilginin üretilmesi, bilginin yönetilmesi, kullanılması ve geliştirilmesine yönelik işler bilgi işçileri tarafından gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifade ile analiz ve sentez yeteneği olan, bilgiyi işin gereklerine göre dönüştürebilen, çeşitli değişkenlerle problemleri çözebilen çalışanlar, bilgi işçisi olarak tanımlanmaktadır (Kevuk, 2008 a: 2).

Bilgi işçisini “Altın Yakalı Çalışan” olarak tanımlayanlar, altın yakalıların problem çözme kabiliyeti, yaratıcılık ve zekâ gibi niteliklere sahip (olduklarını) olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bilgi işçileri için “altın yakalı” tabiri kullanılmasının sebebi bu çalışanların bilgiyi organizasyon açısından değere dönüştürme kabiliyet ve potansiyeline sahip olmalarıdır. Genel olarak altın yakalıların taşıdığı vasıflar dört farklı seviyede toplanmaktadır (Zaim, 2004:592).

—İşle ilgili temel bilgilere ve uzmanlığa sahip olma ve profesyonel disiplin.

—İleri düzeyde bilgi ve uzmanlık sahibi olma, teorik bilgiyi pratiğe dönüştürerek etkili biçimde kullanabilme ve uygulayabilme.

—Profesyonel disiplin altında hadiselerin sebep sonuç ilişkilerini yorumlayabilecek derin bir anlayışa, tecrübeye ve uzmanlığa sahip olma.

—Kendi gelişimi ve mesleki başarılarıyla motive olma, bu başarıyı elde etmek için gerekli bilgi, birikim ve tecrübeye ilave olarak yeterli düzeyde özgüvene, çalışma disiplinine, yaratıcılığa ve esnekliğe sahip olmasıdır.

Bu özelliklere ek olarak; yurt dışı deneyimine sahip olmak, yabancı dil bilgisi, inisiyatif sahibi olmak, ekip çalışmasına yatkınlık, yaratıcılık ve mobilite özelliklerini de taşımayı ilave etmek mümkündür (Tınar, 2000a: 1). Ayrıca altın yakalılar; kendilerini yaptıkları işe adanmışlar, çalıştıkları kuruma pozitif yönetim ve değer katarlar, sürekli yenilik üretirler ve proje geliştirirler, eğitimi talep ederler ve kendi istekleri ile eğitime giderler (Alabay, 2011).

Altın yakalıların temel vasıflarına baktığımızda; bu sınıfın beyaz yakalı çalışanlardan daha fazla özelliğe sahip çalışanlar için bu kavramın kullanılmasının daha uygun olacağı söylenebilir.

Günümüzde bilgiye hakim olmaktan çok bu bilgiyi kullanabilmek ve sürekli yenileyebilmek önemlidir. Bu durumun sonucunda ise öğrenme, kendini geliştirme, yeniliklere açık olabilme ve kişisel gelişim hayatın sonuna kadar süren bir süreç, bir yaşam biçimi haline gelmektedir.

3.2. 21.Yüzyılda Altın Yakalıların Önemi

Küreselleşmeyi oluşturan alt unsurlardaki hızlı değişim, işletmelerin yönetim anlayışlarını ve iş hayatının işleyişini temelden değiştirmiştir. Rekabetin niteliği ve araçlarının da değiştiği bugün, işletmeler artık kar etmeyi, büyümeyi sağlamada katkısı olan maddi varlıkların yeterli olmadığına farkına varmışlardır (Görmüş, 2009 a: 70).

21.yüzyılda yapılan araştırmalar, özellikle bilgiyi üreten ülkelerde istihdamın büyük çoğunluğunun bilgi işlerine kaydığını ortaya koymaktadır. Bu ülkelerde tarımda ve imalat sanayinde istihdam imkânları azalmaya devam ederken ümit verici tek sektörün bilgi sektörü olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda işletmelerin temel hedefi; ellerindeki altın yakalıların bilgi, deneyim, uzmanlık ve yeteneklerinden azami ölçüde yararlanabilecek politikalar belirleyip, bunları etkin bir şekilde uygulamak olmalıdır.

Rekabette bir adım öne geçmek isteyen firmalar daha bugünden yetenekli gençlerin peşine düşmüş durumdadırlar. Bu firmalar yeni yüzyıla ancak zeki, çok iyi eğitim görmüş, çok yönlü teknoloji bilgisine sahip, küresel düşünen, zihinsel esnekliği olan elemanlarla hazırlanabileceklerini düşünmektedirler. Uluslar arası iş piyasasında altın yakalı elemanları kendi firmalarına çekebilmek için büyük bir rekabet yaşanmaktadır (Tınar, 2000: 2).

Dünyada tüm bu gelişmeler yaşanırken Türkiye’de bu gelişmeleri yakalama sürecine girmiş bulunmaktadır. Literatürde ve uygulamada oldukça yeni sayılabilecek olan “altın yakalı” çalışan kavramının ülkemizdeki yeri ve önemine bu gelişmeler ışığında değinmek yararlı olacaktır.

3.3. Türkiye’de Altın Yakalıların Genel Bakış

Küreselleşme olgusu, yeni pazarlara açılmayı, sektörel büyümeyi, rekabet etme kabiliyetini artırma gerekliliğini getirmiştir. Bu sürecin daha iyi yönetilmesi için bilgi ve beceri açısından uygun olan altın yakalı çalışanların gerekliliği ortaya çıkmıştır. Rekabeti ve öncülüğü ilke edinmiş kurumların iyi yetişmiş altın yakalıları yönelik çalışmaları, teşvikleri bu durumun gerekliliğinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Altın yakalı çalışanlar her sektörde teknolojinin üst düzeyde kullanıldığı alanlarda ve sorunların olduğu firmalarda büyük ücretlerle transfer ve istihdam edilir ve genellikle özerk çalışmaktadırlar (Coşkun, 2007).

Dünyada meydana gelen küreselleşmenin etkileri ülkemizde de kendisini hissettirmektedir. Özellikle son yıllarda meydana gelen dönüşüm gözle görülür bir şekilde artmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde değişimin gerisinde kalmak istemeyen, büyüme ve farklılığı hedefleyen firmalar son yıllarda tüm dünyada yaygınlaşmaya başlayan entelektüel sermaye, insan sermayesi ve altın yakalılar gibi kavramları önemsemektedir. Bu kavramlara sahip olan bireyler yetiştirmeye çalışmakta ve gelişimleri çerçevesinde onları desteklemektedirler. Ülkemizde özellikle “Altın Yaka” kavramını önemseyen ve bu kavram çerçevesinde Türkiye’de ilk kez “Altın Yaka” ödülleri verip çalışanlarını bu konuda motive eden Sabancı Holding olmuştur. İlki 13 Ekim 2009 tarihinde gerçekleşen “Sabancı Altın Yaka Ödülleri” ile Sabancı Topluluğu’nda bulunan çalışanların başarılarını teşvik etmek, iyi uygulamaların karşılıklı paylaşılması ve Topluluğun gelişiminin teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Sabancı Altın Yaka Ödülleri, Mükemmellik, Bireysel Performans Yönetimi, İşletme Sermayesi Yönetimi, Yalın 6 Sigma, İnovasyon ve Başarıya Katkı olmak üzere altı kategoride verilmiştir (www.abvizyonu.com).

Altın Yakalılar Türkiye’de her ne kadar henüz büyük firmaların gündeminde olsa da, bilgi yoğun sektörlerde var olan küçük ve orta büyüklükteki firmaların da tercihleri arasına girecektir. Altın Yakalıların zaman içerisinde daha fazla gündeme gelmeleri beraberinde, teşvik ve rekabet amaçlı verimlilik ve performans dayalı çalışmalar artacak, altın yakalıların özgüven ve kendilerini keşfetmeleri ve gelişimleri sağlanacaktır. Her ne kadar henüz kurumsal yönüyle “Altın Yakalı” kavramı ön planda olsa da, yakın zamanlarda bu kavramın hizmetler sektörü içerisinde hatta bireyler arasında bir hedef şeklinde yayılacağı öngörülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte, ulusal sınırların ortadan kalktığı, bilginin hızla yayıldığı ve bu bilgiye sahip olmanın bir avantaj olarak kabul edildiği bir dönemin içinde bulunmaktayız. Ayrıca enformasyon teknolojilerinin gelişimi ile birlikte dünyanın büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Artık endüstri toplumunun en önemli kaynağı olan sermayeden farklı olarak enformasyon toplumunda bilgi ayrı bir önem kazanmıştır. 1980’lerde başlayıp 1990’larda hızlanmaya başlayan bu süreç toplumun tüm kesimlerini ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi anlamda etkilemektedir. Günümüzde entelektüel sermayeye sahip olan bilgi toplumu hayatın tüm yönlerini değiştirecektir. Bu doğrultuda bilgiyi doğru kullanan, ileri düzeyde bilgiye sahip olan ve bu bilgiyi kullanan, bilgiyi değere dönüştürebilen bir sınıfın ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur.

Bu çalışmada; ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel gelişmelerin doğrultusunda ihtiyaç duyulan yeni bir vasıf seviyesi ve bu anlamda henüz daha yeni bir kavram olarak ortaya çıkan “Altın Yakalılar” açıklanmaya çalışılmıştır. Değişimin ve gelişimin içinde önemli bir öngörüye sahip olan bu sınıfın temel vasıflar ve bu vasıflara duyulan ihtiyaca vurgu yapılmıştır.

Bilgi toplumu ve onun öne çıkardığı entelektüel sermaye unsuru altın yakalıların varlık sebebi olmaktadır. Bir diğer anlamda, günümüz bilgi toplumunda gelişmenin ve üretmenin anahtarı entelektüel sermaye olup, beraberinde yaşamın tüm alanlarında değişimleri de getirmektedir. Bilgi toplumunun çalışan modeli yüksek vasıflı olan bilgi işçileri, sadece bilgiyi üreten ve kullanan bir modelden daha ötesi olup, inisiyatif kullanabilen çok vasıflı “altın yakalılar” a dönüşmektedir. Altın yakalılar, hem formel hem de enformel bilgiye önem vermekte, iyi eğitim görmüş ve çok vasıflı olmaları ile dikkat çekmektedir. En önemli özellikleri, mevcut olan ileri teknoloji ürünü bilgi işlem ve iletişim teknolojilerini ve ileri teknoloji araçlarına kullanım ve yatkınlıkları fazla olmaktadır.

Kaynakça

- Aktan, Can – Tuna, Mehtap (1998), Bilgi Toplumunun Doğuşu ve Gelişimi, Yeni Türkiye Dergisi, Ankara
- Alabay, Nurettin, Bilgi İşçileri ve Altın Yakalılar, www.haberajanda.com.tr, Çevrimiçi, 01-02-2011
- Aytun, Cengiz, Ç.Ü Kozan Meslek Yüksekokulu, Enformasyon Toplumu ve Türkiye <http://library.cu.edu.tr/tezler/5657.pdf>.
- Bayraktar, Cihan (2007), Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Türkiye, www.sbe.sakarya.edu.tr/dosyalar/sbe_tez_katalog.xls., Sakarya.
- Bozkurt, Veysel (2005), Endüstriyel & Post-Endüstriyel Dönüşüm-Bilgi Ekonomi Kültür, Aktüel, İstanbul.
- Büyük Ansiklopedi, (1991), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Büyük Larousse (1986), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Coşkun, Ebru (2007), Bilgi Çağının Altın Yakalıları, www.hurriyet.com
- Çoban, Hasan (1997) , Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş, İnkılâp Kitapevi, İstanbul.
- Ersel, Birsen (2003), Bilgi Çağında Çalışma İlişkileri ve Beyin Göçü, II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Bildiriler Kitabı, İzmit.
- Emekçi, Rıdvan (2011), Bilgi Toplumu ve Bilgi Toplumunda Yönetici Nitelikleri, www.gencpau.com/.../bilgi-toplumu-ve-bilgi-toplumunda-yonetici-nitelikleri.html.
- Görmüş, Şahin Alparslan (2009), Entelektüel Sermaye ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 11, sayı 1, Afyon.
- Kevuk, Süleyman (2008), Bilgi Ekonomisi, <http://www.genbilim.com/content/view/5765/89/>.
- Kurtulmuş, Numan (1996), Sanayi Ötesi Dönüşüm, İz, İstanbul.
- Seçkin, Sedef (1999), İnsan Kaynaklarında 21.yüzyıl Stratejisi, Kapital, Yıl:7, Sayı:11
- Şen, Arzu (2003), İnsan Sermayesi ve Sosyo Ekonomik Gelişme Aşamalarına Göre İnsan Sermayesinin Rolü, isguc, Cilt:5, Sayı:2, Sıra:9/ No:138.
- Şerbetçi, Derya, 21.yüzyılda İşletmelerin Gerçek Zenginlik Kaynağı:İnsan Sermayesi <http://sbe.dpu.edu.tr/8/155.pdf>
- Temel Britanica (1992), Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- Tınar, Mustafa Yaşar 2000, 2000’li Yıllarda İnsan, işguc.org, Cilt:2, Sayı:1 Sıra:1/ No:83.
- Yetim, Nalan (2002), Küresel Üretim Yapılanmasına Küresel Yanıtlar: Ulusal Yerel, Doğu-Batı Dergisi, Sayı:18, Ankara.
- Yılmaz, Sırrı Ali – Çetin, Nadir Beyzade 2007, Küreselleşmenin İşsizlik Üzerine Etkileri, e-Journal of New World Sciences Academy, Sayı 1, Elazığ.
- Zaim, Halil, Yeni Gelişmeler Işığında Bilgi İşçi ve Bilgi İşçisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 49, 2004, ss. 589-609
- Zaim, Halil ve Orhan, Koçak (2010), Bilgi Çalışanının Memnuniyeti, Journal of Yaşar Universty, <http://joy.yasar.edu.tr>
- www.abvizyonu.com